

CENTER FOR
THE DEFENCE OF
THE INDIVIDUAL

המוקד להגנת הפרט

مركز الدفاع عن الفرد

תאריך: 21.12.2016
בתשובה נא לציין: 94652

בדואר רשום
ובפקס: 08-9193800

לכבוד
גונדר אשר וקנין
ראש אגף האסיר ומ"מ הנציבה
נציבות שב"ס
ת"ד 31
רמלה 72100

שלום רב,

הנדון: תנאי הכליאה הקשים עבור קטינים המוחזקים בבימ"ר ירושלים

רחוב אבו עוביידה 4
ירושלים 97200
טל. 02.6283555
פקס. 02.6276317

شارع أبو عبيده ٤
القدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

1. אני מבקש לפנות אליך בנושא שבנדון ולבקש את התייחסותך.
2. מעדויות עדכניות שהגיעו למוקד להגנת הפרט (להלן: **המוקד**), ארגון זכויות אדם אשר מזה שנים רבות מסייע לרווחתם ולשמירת זכויותיהם של כלואים פלסטינים בבתי הכלא בישראל, עולה כי בין כותלי בימ"ר ירושלים, אשר באחריות שירות בתי הסוהר (להלן: **השב"ס**), מתרחשות הפרות של זכויות העצורים, ובפרט העצורים הקטינים המוחזקים במקום. עצורים קטינים פלסטינים, תושבי ישראל מירושלים המזרחית, המובאים לבימ"ר מיד עם מעצרם, מוחזקים בו בתנאים לא תנאים, אשר רחוקים מהסטנדרטים המינימליים הקבועים בחוק; תנאים אשר אינם עונים על הצרכים הבסיסיים של בן אנוש ופוגעים בכבוד האדם, בפרט כאמור כאשר המדובר בקטינים.
3. תיאור תנאי המעצר בבימ"ר מבוסס על מספר רב של תצהירים – 51 במספר – שנגבו מעצורים פלסטינים קטינים שהוחזקו בו במהלך שנת 2016, על-ידי עו"ד מטעם המוקד.
4. להלן, נביא את עיקרי הדין החל בנושא, כפי שמופיע בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: **החוק**), ובתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), התשנ"ו-1997 (להלן: **התקנות**). מאחר שבקטינים עסקינן, הרי שחלים גם חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971 (להלן: **חוק הנוער**), ותקנות הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תנאי החזקת קטין במעצר או במאסר), תשע"ג-2012 (להלן: **תקנות הנוער**). נשווה את הנורמות הקבועות בחוק למצב ששורר בבימ"ר, כפי שעולה מתוך העדויות.

כללי

5. כלל העל בעניין קבוע בסעיף 9(א) לחוק: "עצור יוחזק בתנאים הולמים שלא יהיה בהם כדי לפגוע בבריאותו ובכבודו", ובסעיף 13ב(א) לחוק הנוער: "קטין עצור יוחזק בתנאים ההולמים את גילו ואת צרכיו ותוך השגחה מיוחדת על שלומו הגופני והנפשי". קריאת הסעיפים הבאים תבהיר כי תנאי הכליאה השוררים בבימ"ר עבור הקטינים המוחזקים בו אינם הולמים, בלשון המעטה, ואינם לוקחים בחשבון את צרכיהם המיוחדים של קטינים.

6. גם במשפט הבינלאומי נהנה עיקרון טובת הילד ממעמד של עיקרון-על. בין היתר, בא הדבר לידי ביטוי בכינונה של האמנה בדבר זכויות הילד משנת 1989. האמנה, אותה אישרה מדינת ישראל, קובעת שורה של הוראות המחייבות הגנה על ילדים, ובפרט סעיף 3, הקובע כי עניינם של ילדים יילקח בחשבון כנתון מרכזי בכל מעשה שלטוני. מכאן עולה, כי כל דבר חקיקה או מדיניות ראוי לו שיפורש באופן המאפשר לשמור על זכויותיו של הקטין.
7. מכאן נפנה לפירוט הדברים.

תברואה והיגינה

8. סעיף 9(ב)1 לחוק קובע כי עצור יהיה זכאי לתנאי תברואה הולמים, ולתנאים שיאפשרו לו לשמור על ניקיונו האישי.
9. לצערנו, כפי שעולה מתוך שלל העדויות שבידינו, התנאים בתאי הקטינים בבימ"ר אינם עומדים כלל בסטנדרט הבסיסי הזה.
10. רבים מהקטינים העצורים הלינו על כך שלעתים קרובות לא מסופקים להם כלי רחצה (שמפו, מברשת ומשחת שיניים), מה שמונע מהם בפועל לשמור על היגינה בסיסית.
11. רבים מהעצורים התלוננו על לכלוך וזוהמה ששוררים בתאים; על-כך שלעתים השירותים בתא מצחינים לעתים קרובות, ומאחר שהמחיצה בין השירותים לתא אינה מחיצה מפרידה הרמטית, הצחנה מורגשת היטב גם בחלל המגורים; לא מסופקים לעצורים בגדים ולבנים להחלפה, מה שמביא את הקטינים העצורים להתבוסס בסחי וצחנה משך כל היום.
12. תקנה 3(ג) לתקנות קובעת כי לעצור יש זכות למקלחת חמה מדי יום. אמנם בתאי הקטינים מותקנת מקלחת, אולם לעתים קרובות התלוננו העצורים על כך שלא היו מים חמים כלל. בנוסף לזה, העובדה שלקטינים לא מסופקים בגדים להחלפה, לבנים להחלפה ו/או מגבות (ולעתים המגבות שמסופקות להם מצחינות בעצמן), הופכת את קיומה של המקלחת לתיאורטי בלבד.
13. הן על-פי תקנה 6(א), והן על-פי הסייג של עצורים "ביטחוניים" בתקנה 22(ב)2, שומה על רשויות בית המעצר לספק לעצור מזרון ושמיכות נקיים. ראשית, מהעדויות עולה תמונה קשה בקשר לכלי המיטה המסופקים לעצורים הקטינים – השמיכות המסופקות לעצורים לרוב מצחינות ומלוכלכות. רבים דיווחו כי נראה כי לא כובסו מעולם (!). היו אף עצורים שהעידו כי לא קיבלו כלל כלי מיטה (ליתר דיוק, שלושה מתוך המצהירים), וכי נאלצו לפיכך לישון בלילה על מיטת בטון חשוף ללא שמיכה.
14. תקנה 6(ב) קובעת כי על רשויות בית המעצר לכבס ולנקות את השמיכות, המסופקות לעצורים, לפי הצורך. כפי שכבר ציינו לעיל, רבים מהעצורים הקטינים הלינו כי השמיכות היו כה מצחינות, עד כי נראה כי לא כובסו כלל, או, למצער, כי עבר זמן רב מאז שכובסו לאחרונה.
15. תקנה 6(ה) קובעת כי, אם אין לעצור גישה לבגדים להחלפה, **על מקום המעצר לספק לו אותם**. ברי, כי לגבי העצורים הנדונים כאן, קטינים פלסטינים תושבי ירושלים המזרחית, אשר נלקחים באישון ליל מבתיהם, או נעצרים מהרחוב באופן מפתיע, ואינם מקבלים ביקורים (ראו עוד להלן), אין מחלוקת כי אין בידם להשיג בגדים להחלפה. דא עקא, מתוך העדויות עולה **תמונה קשה מאוד** בתחום זה – לעצורים הקטינים לא מסופקים בגדים להחלפה **כלל**, או שבמקרים בודדים הם מקבלים רק לבנים, אך לא בגדים. נראה כי החזקת עצורים, ובפרט קטינים, בתנאים כאלה יש בה משום פגיעה בכבודם ובבריאותם.

פעילות פנאי וחינוך

16. רבים מהעצורים הקטינים הלינו על כך שכמות הזמן אותה בילו בחצר הבימ"ר קטנה ביותר – חלקם דיווחו על 10 דקות ביממה, אחרים על רבע שעה, ובמקרים הטובים יותר דובר על חצי שעה. אמנם נראה כי הקטנים שהוחזקו בבימ"ר מסווגים כ"ביטחוניים", אולם עובדת קטינותם צריכה לגבור על "ביטחוניותם" לצורך העניין, כפי שגם מנחה סעיף 13(ב) לחוק הנוער. אין זה הגיוני להחזיק קטין סגור בתא קטן, יחד עם עוד מספר קטינים, במשך כמעט 24 שעות, כשרק מספר דקות ביממה מוקדשות לחילוץ עצמות ולהתאוורות. מדובר בהחזקה בתנאים לא אנושיים, המהווים לצורך העניין התעללות ממש.

17. סעיף 8 לתקנות הנוער מנחה את שב"ס במפורש שיש להחיל על עצורים קטינים את חוק לימוד חובה, התש"ט-1949. הקטינים תושבי ירושלים המזרחית אמורים גם הם ליהנות מתחולת החוק. דא עקא, נראה כי בימ"ר ירושלים כלל אינו ערוך לכך. עדויות רבות מעלות שקטינים, המוחזקים במקום שבועות ארוכים ואף חודשים, כלל אינם משולבים בפעילות חינוכית כלשהי, לא כל שכן מסגרת לימודית המותאמת לדרישות חוק חינוך חובה. כמה מהקטינים דיווחו כי שהו פעם או פעמים ספורות בכיתה וציירו. בודדים מהקטינים ציינו כי נלקחו לכיתה ולמדו בה איזשהו מקצוע רלוונטי (חשבון, עברית וכו.). אם כן, נראה כי בימ"ר ירושלים כלל אינו מותאם להחזקה של קטינים שעליהם חל חוק חינוך חובה. בכך, מפר שב"ס את הדין באופן בוטה.

קשר עם בני המשפחה

18. סעיף 13(ב) לחוק הנוער קובע במפורש כי "קטין עצור שטרם הוגש נגדו כתב אישום יהיה זכאי לקבל מבקרים שהם בני משפחתו מדרגה ראשונה ולקיים קשר טלפוני עימם". לא זו אף זו, תקנות הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (קשר של קטין עצור עם בני משפחתו מדרגה ראשונה), תשע"ג-2013 מורות כי הכלל הוא אפשרות לקבל ביקורים ולקיים קשר טלפוני, וכי רק במקרה שקצין ממונה סבר כי אין אפשרות כזאת, עליו לנמק את החלטתו ולאשרה בפרוצדורה מיוחדת כפי שמפורט בתקנות.

19. על אף הוראותיו הברורות של הדין, קטינים המוחזקים בבימ"ר י-ם משך שבועות ואף חודשים ככלל אינם זוכים לקבל ביקורים מבני משפחתם מדרגה ראשונה. זהו מצב שאין להסכין לו. הרציונאל העומד מאחורי ההוראות בחוקים הרלוונטיים הוא שקטינים זקוקים לקשר עם בני משפחתם הקרובים, ובפרט עם הוריהם, בימים הראשונים של המעצר, כשהם נתונים לחקירות וללחץ נפשי כבד. ביקורים מבני המשפחה הם אחת הדרכים הבודדות בהן ניתן להפיג את המתח והחרדה הטמונים במעצר קטינים. דא עקא, בבימ"ר י-ם לא מניח ולא מקצתיה; הקטינים מנותקים לחלוטין מבני משפחתם, וכך נגרם להם נזק נפשי בל יתואר.

יחס הסוהרים במתקן

20. סעיף 3 לתקנות הנוער קובע במפורש שסוהר בבית סוהר או באגף שמוחזקים בו קטינים במעצר או במאסר יקבל הכשרה לעניין מילוי תפקידו ולהוראות הקבועות בחוק ובתקנות. ספק רב אם תנאי זה מתקיים בבימ"ר י-ם. מעשרות העדויות שבידינו עולה כי יחס הסוהרים לקטינים המוחזקים בבימ"ר י-ם שבועות ארוכים הינו מחפיר. עדויות רבות מעלות שסוהרים נוהגים באלימות כלפי הקטינים, מכים אותם, ונוהגים בהם בגסות, תוך הטחת קללות ועלבונות. תלונות רבות העלו שהסוהרים אינם קשובים לבקשות הקטינים, ורבים מהקטינים חשו שאין להם אל מי לפנות כאשר נזקקו לדבר מה.

21. לא זו אף זו, עדויות רבות העלו ענישה רנדומאלית ונוקשה של קטינים, ש"הפרו את המשמעת" לדברי הסוהרים. ענישה שכללה השמה ממושכת בבידוד, מכות, סוגים שונים של התעללות גופנית ומילולית, ואיסור על צפייה בטלוויזיה למשך ימים ארוכים (כאשר הטלוויזיה מהווה האמצעי היחיד שיש לקטינים להפיג את השיעמום והמצוקה, לאור העובדה שאין כמעט פעילויות פנאי, העשרה ולימוד אחרות). כל זאת ללא נקיטה בהליך משמעת סדור, שבו מוסברות לקטינים זכויותיהם, והסיבות בגינן אלו נשללות. דברים אלה נעשים בניגוד לקבוע בסעיפים 12-14 לתקנות הנוער, המנחות את שבי"ס בכל הנוגע לענישת קטינים במעצר.

החזקת קטינים בבימ"ר י-ם לתקופות ממושכות

22. עשרות העדויות שבידינו מעלות אם כן תמונה קשה בכל הנוגע לתנאי הכליאה בבימ"ר י-ם, ואי התאמתן לכליאת קטינים. דא עקא, נראה ששבי"ס אינו ממנהר להעביר את הקטינים המובאים לבימ"ר מייד בתום התקופה המינימאלית הנדרשת לצורכי סיום החקירה.

23. מתוך 51 העדויות שבידינו, 23 קטינים הלינו על כך שהוחזקו בבימ"ר יותר מחודש ימים. יתר הקטינים הוחזקו לתקופות שנעו בין שבועיים לחודש. באף אחד מהמקרים לא היתה חקירה של הקטינים לאחר הימים הראשונים למעצר.

24. כאן לדידנו טמונה המכשלה העיקרית; באם הקטינים המובאים לבימ"ר י-ם היו מוחזקים במקום רק למספר שעות, עד ימים בודדים, ניתן היה להבין היעדר תשתיות מתאימות לקליטת קטינים וטיפול בהם. אולם לא ניתן לקבל מצב שקטינים, חלקם בני 13-14, מוחזקים שבועות ארוכים בתנאים שאינם עולים בקנה אחד עם הדין, ויש בהם כדי לפגוע קשות בזכויותיהם הבסיסיות ביותר, ברווחתם ובשלומם הגופני והנפשי.

סיכום

25. הנה כי כן, התמונה העולה מכמות נכבדה של עדויות, כולן מהשנה האחרונה, היא כי באגף בו מוחזקים קטינים בבימ"ר י-ם שוררים תנאי כליאה בלתי הולמים בעליל, שאינם מותאמים כלל וכלל להחזקת קטינים במעצר למשך תקופה ארוכה. התנאים הללו פוגעים בכבודם של הקטינים, וגורמים נזק ישיר לבריאותם, הפיזית והנפשית. עסקינן בהפרה בוטה של הדין, הקבוע בחוק ובתקנות. זהו עניין חמור, הדורש תיקון מיידי.

26. מכאן, שעל הרשויות המפקדות על בימ"ר י-ם לדאוג להעברת קטינים מהבימ"ר במהירות האפשרית, או, לחילופין, להתאים את בימ"ר י-ם לכליאת קטינים, על-פי כל דין.

27. להתייחסותך וטיפולך המהירים אודה.

בכבוד רב,

דניאל שנהר, עו"ד

העתקים:

תג"ד יהודה הלוי, יועמ"ש שב"ס, ת"ד 31, רמלה 72100, בדואר רשום
סג"ד איציק אליקים, מפקד בימ"ר י-ם, בפקס 02-9193162